

Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava
Școala Doctorală de Filologie

TEZĂ DE DOCTORAT

(Rezumat)

Coordonator,

Prof. univ. dr. Vasile Spiridon

Doctorandă,

Elena Alina Bărbuță (Negru)

Suceava, 2017

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
Școala Doctorală de Filologie

Vasile Lovinescu – hermeneut al literaturii române

Teză de doctorat

(Rezumat)

Coordonator,

Prof. univ. dr. Vasile Spiridon

Doctorandă,

Elena Alina Bărbuță (Negru)

Suceava, 2017

Cuprins

Argument.....	4
I. Introducere în biografia lui Vasile Lovinescu	
1. „Târcoale” bio-bibliografice.....	8
1.1. Biografia pragmatică.....	9
1.2. Biografia spirituală.....	14
2. Încadrarea culturală.....	17
2.1. Afinii spirituali.....	22
3. Vasile Lovinescu și René Guénon.....	26
3.1. Guénonismul – sursă de inspirație și componentă spirituală.....	30
3.2. Vasile Lovinescu – adept al tradiționalismului spiritual.....	36
4. Tradiția Primordială – nucleul cercetării lovinesciene.....	41
4.1. Funcțiile Tradiției Primordiale.....	45
4.2. Mitul – vehicul al Tradiției Primordiale.....	48
4.2.1. Mitul și simbolul.....	50
4.2.2. Simbolul – prezentare teoretică.....	52
4.3. Substratul gândirii mitopoetice.....	58
4.4. Codul simbolic.....	63
5. Mitul și simbolul – constituenții viziunii despre lume a lui Vasile Lovinescu.....	70
II Opera lui Vasile Lovinescu	
1. Creația lovinesciană, spațiu de oglindire a mesajelor tradiționale.....	72
1.1. De la o gândire simbolică la o operă simbolică.....	76
1.2. <i>Mundus imaginalis</i>	81
2. Registrul melancolic al scrierilor.....	85
3. Scrisul, cale de eliberare a Sinelui.....	92
3.1. Text și limbaj alchimic.....	94

III. Valențe hermeneutice în activitatea literară a lui Vasile Lovinescu

1. Considerații preliminare.....	100
1.1. Principii ezoterice ale scrisului lovinescian.....	100
1.2. Necesitatea actului hermeneutic	102
2. Vasile Lovinescu în arealul criticii literare românești.....	106
2.1. Activitatea exegetică.....	106
2.1.1. Hermeneutică <i>versus</i> critică literară.....	107
2.2. Interpretarea folclorului.....	109
2.3. <i>Exegeza nocturnă</i> și celelalte exegeze mateine.....	118
2.4. Vasile Lovinescu – interpret al romanului matein.....	130
2.5. Hermeneutul scrierilor lui Ion Creangă.....	133
3. Contribuția lui Vasile Lovinescu la dezvoltarea instrumentarului critic românesc.....	146
3.1. Metoda simbolică.....	153
3.2. Arhetipul ca instrument critic.....	154
3.3. Scenariul mitocriticii lovinesciene.....	156
3.4. Alte interpretări mitocritice.....	158
3.5. Vasile Lovinescu – vocație și tipologie de hermeneut.....	161
3.6. Particularitățile metodei hermeneutice lovinesciene.....	164
Concluzii.....	167
Bibliografie.....	172

cuvinte-cheie: *Vasile Lovinescu, René Guénon, Tradiția Primordială, tradiționalism spiritual, simbologie, simbol sacru, gândire mitopoetică, imaginal, hermeneutică, metodă simbolică, ezoterism, critică ezoterică, hermeneut.*

La începutul anilor '90, când interesul oamenilor de știință și nu numai se îndrepta către domenii care, până atunci, au stat sub semnul prohibiției, numele lui Vasile Lovinescu a fost pus în circulația valorilor noastre culturale, prin publicarea unor scrieri, care aduceau în prim-plan aspecte legate de ezoterism. Însă, odată cu scăderea interesului față de asemenea subiecte, întreaga activitate a lui Vasile Lovinescu a trecut sub un nedrept con de umbră, în prezent discutându-se din ce în ce mai puțin despre opera sa. De aceea, alegerea temei de cercetare trebuie înțeleasă în raport cu intenția noastră de a realiza un reviriment al creației lui Vasile Lovinescu, cu ajutorul căruia să devină cunoscute atât opera, cât și activitatea sa. Însă, cum îndeplinirea unui astfel de obiectiv reprezintă specificul unei monografii, ne limităm a stabili ca ax prioritar al cercetării ideea că Vasile Lovinescu este unul dintre hermeneuții literaturii române, toate resorturile metodologice conducând, în final, spre această concluzie.

În felul acesta, a fost stabilit și obiectivul principal al actualului demers, și anume surprinderea calităților de hermeneut ale lui Vasile Lovinescu, precum și identificarea particularităților metodei de lucru pe care o va dezvolta.

Despre hermeneutica acestui erudit s-a mai vorbit, însă fără nuanțarea specificului ei și a datelor constituente, care vor ajuta la conturarea adevăratei tipologie de hermeneut. Însă, cum acesta din urmă se dezvoltă și acționează sub impulsul unor teorii care stabilesc prerogativele metodei propriu-zise, atunci este explicabilă atenția acordată instrumentarului folosit. Examinându-l, am constatat că se bazează pe analiza prin simboluri – cele sacre, nu cele poetice, artistice –, așa că am propus denominativul de *critică simbolică*, pentru a marca un tip de analiză, care operează cu simbolurile de natură primordială. Aspect convertit, de altfel, în element de noutate al acestei cercetări, în finalul căreia putem conchide că Vasile Lovinescu este autorul unei exegeze care face apel la semnificațiile inițiatice ale anumitor aspecte existențiale, pe care le explică în totalitate din punct de vedere simbolic.

Pentru înțelegerea tipului de hermeneutică abordată, precum și a metodei utilizate, a fost nevoie, pe rând, de cunoașterea viziunii sale despre lume, precum și de inventarierea taxonomică a datelor teoretice cu privire la epistema hermeneuticii. S-a ajuns, astfel, la o organizare

compozițională trinară, după cum urmează: în prima parte au fost actualizate anumite detaliile biografice și conjuncturale, care au jucat un rol important la dezvoltarea unei *imago mundi*, în care își au rădăcinile atât opera, cât și metoda sa hermeneutică. De aceea, a doua parte a tezei s-a ocupat de ceea ce înseamnă și teoretic, și practic, opera lui Vasile Lovinescu, văzută, în același timp, ca rod al unei gândiri mitopoetice, dar și ca loc de manifestare a principiilor teoretice ale hermeneuticii sale. Despre aceasta din urmă, am dezvoltat câteva chestiuni teoretice, precum și mai multe exemple de punere a ei în practică, prin intermediul exercițiilor exegetice, în partea a treia a lucrării.

Cu o structură tripartită, prezenta lucrare își propune să deslușească specificul activității lui Vasile Lovinescu, dacă luăm în calcul interesul său constant atât pentru științele tradiționaliste, cât și pentru umanoare. Stabilindu-i corect obiectivele, beneficiem de șansa accederii în universul său creator, având primul contact cu miza cercetărilor lui, astfel ca, în final, să-i încadrăm personalitatea pe una din axele culturii române. Pentru aceasta, am urmărit gradual trei componente structurale ale programului său de cercetare, care nu este altceva decât o înmănunchiere a viziunii lui despre lume, concretizată într-o operă ce intră sub incidența hermeneuticii, dacă prin aceasta înțelegem dorința scriitorului de a-și expune propriile observații sub formă de lămuriri mai mult sau mai puțin științifice. Astfel, prima parte a lucrării a fost concepută sub formă de introducere în biografia spirituală și culturală a lui Vasile Lovinescu, iar cea de-a doua ca expunere a constituentelor scrisului lovinescian, cu observații articulate într-un sistem metodologic, ce oferă informații, în ultima parte, cu privire la metoda hermeneutică apărută.

Așadar, pentru a ajunge să vorbim despre calitățile de hermeneut ale lui Vasile Lovinescu, prin intermediul cărora să-i atribuim locul cuvenit în arealul literaturii române, a fost nevoie, mai întâi, de o creionare a datelor sale biografice, atât cât să ajute la o încadrare conjuncturală precisă, din care să desprindem informații despre personalitatea sa creatoare. Primele capitole ale lucrării se ocupă de aceste amănunte, scoțând la iveală imaginea unui reprezentant solitar al epocii interbelice, care a exclus din start afilierea culturală la ideologiile vremii. Amănunt demn de reținut, dacă ne gândim că izolarea lui Vasile Lovinescu, înrudită cu asceza și meditația, i-a folosit ca pretext pentru dezvoltarea unei viziuni despre lume, purtătoare de particule anagogice. Acestea, la rândul lor, pot fi explicate prin adeziunea cercetătorului la

doctrinile spiritualist-tradiționaliste, care i-au modelat traseul devenirii. De aceea, am considerat importantă în cartografierea activității culturale, evidențierea legăturii sale cu științele tradiționale, din doctrina cărora el și-a alcătuit nu doar programul cercetării, ci și-a făcut un adevărat mod de viață.

Observațiile despre acest aspect nu ar fi totale, fără invocarea numelui părintelui tradiționalismului spiritual în cultura europeană – René Guénon, așa că al treilea capitol din prima parte a lucrării a descris tocmai relația dintre acesta și cel mai cunoscut discipol român, Vasile Lovinescu, pentru care, guénonismul a fost mai mult decât o înrâurire culturală: a constituit și dominantă spirituală a gândirii și activității sale.

Cum nucleul euristic al epistemei tradiționaliste se centrează pe Tradiția Primordială, al patrulea capitol a fost gândit ca o prezentare taxonomică a acesteia, prin care i-am surprins configurația teoretică, dar și principalele funcții. Suportul conceptual a fost împrumutat din studiul semnat de Jean Tourniac, *Melchisedec și Tradiția Primordială*, precum și din volumele lui Antoine Faivre despre *Căi de acces la Esoterismul occidental*, respectiv Gérald Messadié, *Patruzeci de secole de ezoterism*. Am înțeles că investigarea Tradiției Primordiale nu este posibilă fără instrumentarul specific unui asemenea demers, respectiv cel sprijinit pe mit și simbol, așa că, în prima parte a tezei, accentul a căzut pe examinarea morfologică a celor două concepte. De aici și titlul unor subcapitole ca *Mitul – vehicul al Tradiției Primordiale*, *Codul simbolic* sau *Substratul gândirii mitopoetice a lui Vasile Lovinescu*, toate reunite de obiectivul cel mai important al cercetării de față: atestarea metodei hermeneutice, văzută ca rod al unei gândiri mitopoetice, stimulată în permanență de interesul lui Vasile Lovinescu pentru Marea Tradiție Primordială.

Ne propunem, așadar, să demonstrăm strânsa legătură dintre programul hermeneutic lovinescian și principalul său produs – o operă care nu este altceva decât oglindirea propriei viziuni despre viață a scriitorului, una orientată spre doctrina tradiționalistă, din care își prevalează teoriile ce-i orientează demersul. Și, cum principala lege a tradiționalismului spiritual constă în analogia dintre macro- și microcosmos, atunci aceasta va penetra atât de bine sistemul cognitiv lovinescian, încât toate întreprinderile sale științifice o proclamă drept sistem referențial. La capătul ei, ne așteaptă o explicație pertinentă și amănunțită a datelor existențiale, încât operatorul unui asemenea proces devine neîndoielnic un hermeneut al ontologiilor, preocupat de

revelarea sensurilor Tradiției Primordiale. Însă, efectuând o hermeneutică a ontologiei primordiilor, Vasile Lovinescu conștientizează tot mai acut ruptura iremediabilă a individului de matca spiritualității, motiv ca tonalitatea discursului său să fie de *lamento*, dezvoltând excrescențe nostalgice după un timp pierdut. La nivel stilistic, toată această atitudine este tradusă printr-un registru elegiac, din care se desprind notele de melancolie prezente în toată opera sa. Și, cum aceasta din urmă este expresia directă a felului său de a gândi și de a aborda problematica existențială, rezultă că Vasile Lovinescu este un irecuperabil melancolic, dar și faptul că acceptarea acestui adevăr cântărește în realizarea organigramei sale tipologice, cu ajutorul căreia reușim să îi înțelegem corect creația.

A doua parte a cercetării, mai puțin consistentă din punct de vedere cantitativ, se vrea a fi o punte care asigură trecerea de la informațiile preliminare ale doctrinei lovinesciene la materializarea lor într-un sistem bine încheiat, prin care se prefigurează ceea ce permite denumirea de hermeneutică a primordiilor. Moderator structural între cele două aspecte, opera lui Vasile Lovinescu reprezintă, așa cum sugerează și titlurile capitolelor, *spațiul de oglindire a mesajelor tradiționale*, precum și spațiul matriceal pentru valorificarea conceptului de *mundus imaginalis*. Asistăm, astfel, la o lume artificial creată, care funcționează după legi cu autonomie proprie, care încalcă principiile rațiunii carteziene, înlocuită, cu succes, de misticismul intelectual, cu principalul său apanaj – gândirea simbolică. Intuiția joacă rolul, în acest context, de pivot al tuturor silogismelor formulate cu scopul de a demonstra un adevăr, iar concluziile se aliniază regulilor *perennialiste*, dacă prin acestea înțelegem posibilitatea accederii într-o lume încărcată de spiritualitate, în care individul își poate reface Sinele primordial. De aceea, putem afirma și chiar demonstra că scrisul reprezintă, în cazul lui Vasile Lovinescu, o *cale de eliberare a Sinelui*, cum indică și titlul unui capitol din partea intermediară a lucrării.

Ultima parte a cercetării, cea mai condensată din punctul de vedere al informațiilor prezentate, dar și al conceptelor folosite, se referă la surprinderea tipologiei de hermeneut a lui Vasile Lovinescu, unul care, atras de plăcerea descifrării mesajelor tainice, camuflate în opere literare, ajunge să slujească acestui domeniu, nefiind greșit să-l considerăm un hermeneut al literaturii române. A nu se înțelege prin aceasta că obiectul hermeneuticii sale este reprezentat de însăși literatura română, ci doar faptul că se înscrie printre cei care au inițiat un demers explicativ, având ca punct de plecare texte beletristice.

Așa ia naștere activitatea sa de cercetare, cu punct de plecare teoretic, ancorat în doctrina tradiționalistă, și cu forme concrete de manifestare, printr-o operă care confirmă programul hermeneuticii sale. Factorul catalizator al întregului demers lovinescian rămâne interesul constant față de Tradiția Primordială, în recuperarea căreia își va canaliza toate eforturile, dezvoltând idei împrumutate de la René Guénon, Ananda K. Coomaraswamy și Mircea Eliade. Reunite, ele alcătuiesc schemele operaționale de deciptare a misterelor ontice, de care se dovedește atras doar dacă au legătură cu Tradiția Primordială.

În identificarea acesteia, elevul lui René Guénon își urmează modelul, de la care aflăm că învățăturile tainice ale omenirii sunt transmise în formă criptată (tocmai pentru a li se asigura continuitatea), prin intermediul unor organizații secrete, cu caracter inițiativ. Același gânditor francez este de părere că folclorul reprezintă un astfel de produs, special creat pentru a se transmite posterității mesaje primordiale. Consecvent acestei teorii, Vasile Lovinescu ajunge să exploreze creații din folclorul românesc, condus de dorința identificării în subsidiarul lor ale vestigiilor Tradiției Primordiale. Ar fi, deci, greșit să-l considerăm folclorist în temeiul interesului foarte mare manifestat față de folclor, în care a văzut depozitarul adevărilor sacre, transmise sub formă de creații artistice din cele mai vechi timpuri și până astăzi. Instrumentele de lucru folosite, mitul și simbolul, devansează rigorile științifice, plasându-l pe operatorul lor mai mult într-un excurs al curiozității personale. De asemenea, instrumentarul folosit influențează tipul de gândire abordată, una mitopoetică, iar aceasta, la rândul ei, va sta la baza explicațiilor ulterioare, întrupate în tehnici argumentative revendicate de arta hermeneuticii.

Aceasta din urmă este reprezentată, tematic și structural, în ultima parte a lucrării, acolo unde argumentele se reunesc pentru a confirma tipologia și vocația de hermeneut ale lui Vasile Lovinescu. Pentru a le surprinde, a trebuit să trecem în revistă principalele caracteristici ale epistemei hermeneuticii, fără a insista prea mult pe latura ei metodologică. Relevarea particularităților actului hermeneutic a fost importantă, în cercetarea de față, deoarece ne-a ajutat la alcătuirea unei imagini de ansamblu a activității lui Vasile Lovinescu, controlată, pe de o parte, de interesul său pentru Tradiția Primordială, iar pe de alta, de dorința salvagădării adevărilor obținute. El nu doar transmite ceea ce reușește să afle, ci se preocupă și de înțelegerea lor corectă de către receptor. Moment în care se ipostaziază într-un hermeneut al sensurilor ontologiilor arhaice, pe care le prezintă din perspectiva doctrinei tradiționaliste, în care

se coagulează funcționalitatea mitului și a simbolului. Transformate în instrumente de lucru, acestea sunt frecvent întrebuințate de scriitor, atunci când explorează straturile operelor artistice, în căutarea enclavelor Tradiției Primordiale.

Până la un punct, demersul său simulează practica exegetică, mai ales prin grija pentru amănunte structurale ce scot la iveală noi sensuri pentru texte literare foarte cunoscute, cum este cazul basmelor lui Ion Creangă, de exemplu. Vasile Lovinescu le analizează, așa cum reiese din partea finală a lucrării, prin prisma adeziunii sale la curentul spiritualist *philosophia perennis*, adică în calitatea sa de reprezentant al științelor tradiționaliste. Astfel, rezultatul muncii sale trebuie privit nu în raport cu actul critic propriu-zis, ci cu regulile *perennialiste*, a căror funcționalitate o probează cu ajutorul literaturii beletristice. De aceea, Vasile Lovinescu nu este criticul literar, în adevăratul sens al cuvântului, el fiind atras de anumite creații artistice doar datorită faptului că acestea ar putea păstra ceva din datele Tradiției Primordiale, analizate întotdeauna în conformitate cu indexul simbolic propus de științele tradiționaliste. Ceea ce rezultă este o combinație interesantă – unică, am putea spune, în cultura noastră – între analiza literară și simbolurile sacre. Altfel spus, o critică prin simboluri, însă nu cele artistice, poetice, consacrate în registrul beletristicii, ci doar simbolurile provenite din știința care le poartă numele, și anume simbologia.

Simbioza dintre literatura ficțională și simbologie, realizată doar din unghiul asimilării înțeleșurilor imaginilor artistice cu ajutorul simbolurilor sacre, a dat naștere unui tip hibrid de interpretare, a cărei metodă am numit-o simbolică. Element de noutate al prezentului demers, metoda simbolică asigură totodată contribuția pe care această teză o poate avea la stabilirea unui loc al lui Vasile Lovinescu în arealul criticii literare românești. Astfel, obiectivul prioritar al lucrării de față este considerat atins în momentul în care toate indiciile îndelung analizate ale gândirii lovinesciene, pe de o parte, și a activității sale culturale, pe de altă parte, conduc la concluzia că este un hermeneut al ontologiilor primordiale, care, uzând de metoda simbolurilor sacre, ajunge pe perimetrul criticii literare, efectuând un nou tip de critică – *ezoteristă*, cum am ales să o numescă specialiștii. Vom opta și noi pentru o asemenea variantă, atâta timp cât vom admite că aceasta se ocupă de creațiile hermetice, adică de acele opere literare în care mesajul este voit ambiguizat, tocmai pentru a se transmite selectiv anumite mesaje considerate inițiatice. Cum unul dintre cele mai cunoscute romane care corespunde acestei clasificări este cel al lui

Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, atunci Vasile Lovinescu este îndreptățit să se apropie de acesta și să-l investigheze prin mijloace specifice, pentru ca, în final, să declare că este autorul unei *exegeze nocturne*, inițiind ceea ce tot el numește *al patrulea hagialâc*.

Pentru a înțelege modalitățile interpretative folosite în cazul romanului matein, a fost nevoie să facem o paralelă cu alte variante analitice care s-au impus de-a lungul timpului. Amintim, în acest sens, câteva studii care ne-au ajutat să înțelegem ce apropie și ce distanțează exegeza lui Vasile Lovinescu față de celelalte, cu centru de greutate comun: acceptarea prezenței misterului în romanul matein: *Studiul antologic despre Mateiu I. Caragiale*, semnat de George Alexandru, *Infernul balcanic. O monografie a operei lui Mateiu I. Caragiale*, de Sergiu Ailenei, *Mateiu I. Caragiale – receptarea operei*, de Barbu Cioculescu, *Mateiu I. Caragiale – carnavalescul și liturgicul operei*, de Ioan Derșidan, Mircea Tomuș, *Secretele Crailor de la Curtea-Veche*, Gheorghe Glodeanu, *Poetica misterului în opera lui Mateiu I. Caragiale* și cercetarea mai puțin cunoscută a Danei Nicoleta Popescu, *Mateiu I. Caragiale – inițiere și estetism*. Prin metoda comparatistă, am încercat să punem în evidență elementele de originalitate ale interpretării lui Vasile Lovinescu, punctând, în acest fel, asupra câștigului de care exegeza românească beneficiază datorită lui. Câștigul este și mai mare dacă aducem în discuție încercările critice cu privire la opera lui Ion Creangă, reunite sub titlul *Creangă și creanga de aur*. De asemenea, pentru a înțelege importanța unui asemenea studiu pentru critica românească și pentru a evita confuzia cu alte interpretări – e drept, mai actuale – hazardate, din punctul de vedere al opiniilor formulate, am apelat tot la metoda comparatistă, pentru a afla ce anume învecinează, dar și ce îndepărtează respectivele variante critice.

În final, pe baza observațiilor înregistrate, am concluzionat că activitatea lui Vasile Lovinescu este singulară în perimetrul culturii noastre, asocierea cu oricare din numele congenerilor săi fiind una formală. Mai mult, el este autorul unei metode critice inedite: este vorba de cea simbolică, a cărei operaționalitate în cadrul activității sale exegetice am încercat să o surprindem prin cartografierea activității sale de critic literar. Fără să fie tributara acestei condiții, Vasile Lovinescu îndeplinește totuși acest rol în literatura română, însă o face fără să urmărească impunerea punctelor de vedere și cu dorința explicitării aspectelor de care este atras, astfel ca, în încheiere, să creionăm profilul hermeneutului care urmărește elucidarea sensurilor ontologice, diseminate în creații care uneori depășesc sfera filologiei, cum ar fi cazul interpretării

unui tablou al lui Nicolas Poussin sau a unei piese muzicale compuse de Mozart. Pretexte pentru etalarea viziunii hermeneutice a mesajelor primordiale, asemenea exerciții interpretative au fost excluse din cercetarea noastră, axată, în principal, pe urmărirea obiectivelor demersului lovinescian prin raportare la domeniul filologiei.

Astfel, concluzia lucrării se referă la faptul că Vasile Lovinescu este un hermeneut al simbolurilor sacre, identificate în opere literare, care fac din el un critic ezoteric, cu o metodă insolită, numită de noi simbolică. De aici opțiunea încadrării lui în perimetrul literar, validată de metoda hermeneutică pe care o abordează și în virtutea căreia putem afirma că Vasile Lovinescu este unul hermeneuții literaturii române, de unde și titlul acestei cercetări: *Vasile Lovinescu – hermeneut al literaturii române*.

Bibliografie

A. De autor:

1. Opera:

- *Al patrulea hagialâc. O exegeză nocturnă a Crailor de Curtea Veche*, Editura Cartea Românească, București, 1981;
- *Creangă și creanga de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989.
- *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993;
- *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade românești*, Editura Cartea Românească, București, 1993;
- *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993;
- *Dacia hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1994;
- *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995;
- *Meditații, simboluri, rituri*, Editura Rosmarin, București, 1997;
- *Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 2012.
- *Eseuri și amintiri*, Antologie și îngrijire ediție: Marius Vasileanu și Florin Mihăescu, Editura Pontifex, București, 2005.

2. Articole despre autor:

a) În istorii literare:

- POPA, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. I – II, Editura Semne, București, 2009;

- SIMION, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. IV, Editura Cartea Românească, București, 1984.

b) În volume și antologii:

- POP-CURȘEU, Ioan, *Magie și vrăjitorie în cultura română*, București, Editura Polirom, 2013;
- VERESCU, Z. Ahile (coord.), *Discipoli guénonieni din România*, București, Editura Civitas, 2012;
- ZACIU, M., PAPAĞAGI, M., SASU, A. (coord.), *Dicționarul scriitorilor români*, Editura Fundației culturale, București, 1998.

c) În periodice:

- Eugen Simion, *Jurnalul unui simbololog*, în „Caiete critice”, nr. 9 – 11 (82 – 84) / 1994;
- Eugen Simion, *De ce Vasile?*, în „Caiete critice”, 9 – 11 (82 – 84) / 1994;
- Dan Stanca, *Vasile Lovinescu sau Evanghelia Melancoliei*, în „Luceafărul”, nr. 12 / decembrie, 1990;
- Dan Stanca, *Poliedrul spiritual al României*, „Luceafărul”, nr. 7 / 1994;
- Dan Stanca *Cine a fost, totuși, Vasile Lovinescu?*, în „Luceafărul de dimineață”, nr. 12 (1066) / 2015;
- Vasile Spiridon, *Tradiția (o)cultă*, în „Hyperion”, nr. 3 – 4 / 2006;
- Ion Vianu, *Gloria unui solitar*, în „Dilemateca”, anul VIII, nr. 89, oct., 2013.

B. Bibliografie generală:

1. Opere:

- CARAGIALE, I. Mateiu, *Craii de Curtea-Veche*, Editura Cartea Românească, București, 1929;
- CREANGĂ, Ion, *Opere*, ediție îngrijită de Aureliu Goci, Editura Exigent, București, 2005;
- FRAZER, James, George, *Creanga de aur*, trad. Octavian Nistor, Editura Minerva, București, 1980;

2. Critică:

a) Istorii literare:

- CERNĂTESCU, Radu, *Literatura luciferică. O istorie ocultă a literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2010;

- MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
- NEGOIȚESCU, Ion, *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Minerva, București, 1991.

b) Referințe critice despre Vasile Lovinescu:

❖ în monografiile, antologii literare și studii de specialitate:

- BRAGA, Mircea, *Pe pragul criticii*, Editura Transpres, Sibiu, 1992;
- LIVESCU, Cristian, *Magiștri & Hermeneuți. Prin ruinele canonului literar*, Editura Timpul, Iași, 2007;
- MIHĂESCU, Florin și CRISTIAN, Roxana, *Funcțiunea tradițională și Vasile Lovinescu*, Editura Rosmarin, București, 1998;
- STANCA, Dan, *Contemplatorul solitar – Introducere în opera lui Vasile Lovinescu*, Editura Institutul European, Iași, 1997.

c) Critică literară despre opera lui Mateiu I. Caragiale:

- AILENEI, Sergiu, *Infernul balcanic. O monografie a operei lui Mateiu I. Caragiale*, Editura Junimea, Iași, 2001;
- ALEXANDRU, George, *Studiu antologic despre Mateiu I. Caragiale*, Editura Eminescu, București, 1985;
- CIOCULESCU, Barbu, *Mateiu I. Caragiale – Receptarea operei*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004;
- COTRUȘ, Ovidiu, *Opera lui Mateiu I. Caragiale*, Editura Paralela 45, Pitești;
- DERȘIDAN, Ioan, *Mateiu I. Caragiale – carnavalescul și liturgicul operei*, Editura Minerva, București, 1997;
- GLODEANU, Gheorghe, *Poetica misterului în opera lui Mateiu I. Caragiale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003;
- POPESCU, Dana Nicoleta, *Mateiu I. Caragiale – inițiere și estetism*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2005;
- TOMUȘ, Mircea, *Secretul Crailor de Curtea-Veche*, Editura Limes, Cluj, 2014;

d) Critică literară despre opera lui Ion Creangă:

- CRISTEA, Valeriu, *Despre Creangă*, Editura Litera, București, 1989;
- DIACONU, A. Mircea, *Ion Creangă. Nonconformism și gratuitate*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002;
- PARASCAN, Constantin, *Ion Creangă – măștile inocenței. Viața și opera*, Editura Junimea, Iași, 2000;

- PECIE, Ion, *Phallusiada sau epopeea iconoclastă a lui Creangă*, Editura Paralela 45, Pitești, 2011;
- RACHIERU, Adrian Dinu, *Ion Creangă – spectacolul disimulării*, Editura David Press Print, Timișoara, 2012;
- REGMAN, Cornel, *Ion Creangă – o biografie a operei*, Editura Demiurg, București, 1995.

e) Critică generală:

- BĂICUȘ, Iulian, *Mircea Eliade, literator și mitodolog*, Editura Universității din București, 2009;
- CĂRTĂRESCU, Mircea, *Eminescu – visul chimeric*, Editura Humanitas, București, 2011;
- CULIANU, Ioan Petru, *Studii românești I. Fantasmele Nihilismului. Secretul doctorului Eliade*, Editura Nemira, București, 2000;
- PALEOLOGU, Alexandru, *Treptele lumii sau calea către sine*, ediția a III-a, Editura Vitruviu, f.l., 1997.

3. Studii despre hermeneutică și critică literară:

- BOLDEA, Iulian, *Vârstele criticii*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- CORNEA, Paul, *Interpretare și raționalitate*, Editura Polirom, Iași, 2006;
- DURAND, Gilbert, *Introducere în mitodologie*, trad. Corin Braga, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2004;
- DURAND, Glibert, *Figuri mitice și chipuri ale operei – de la mitocritică la mitanaliză*, trad. Irina Bădescu, Editura Nemira, București, 1997;
- ECO, Umberto, *Limitele interpretării*, trad. Ștefania Mincu și Daniela Bucșă, Editura Pontica, Constanța, 1994;
- FOUCAULT, Michel, *Ordinea discursului*, Editura Eurosong@Book, București, 1998;
- FRYE, Northrop, *Anatomia criticii*, trad. Dominica Sterian și Mihai Spăriosu, Editura Univers, București, 1972;
- GADAMER, H.G., *Adevăr și metodă*, trad. Gabriel Cercel, Larisa Dumitru, Gabriel Köln și Călin Petcana, Editura Teora, București, 2001;
- HUFNEGEL, Erwin, *Introducere în hermeneutică*, trad. Thomas Kleininger, Editura Univers, București, 1981;
- MARINO, Adrian, *Hermeneutica ideii de literatură*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987;
- MARINO, Adrian, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980;

- MARINO, Adrian, *Introducere în critica literară*, Editura AiusPrintEd, Craiova, 2007;
- MARTIN, Mircea, *Singura critică*, ediția a II-a, Editura Cartea Românească, București, 2006;
- MUNTEANU, Romul, *Lecturi și sisteme*, Editura Eminescu, București, 1977;
- RÂMBU, Nicolae, *Prelegeri de hermeneutică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998;
- SURDULESCU, Radu, *Critica mitic-arhetipală. De la motivul antropologic la sentimentul numinous*, Editura Alfa, București, 1997;
- ȘTEFĂNESCU, Dorin, *Hermeneutica sensului*, Editura Cartea Românească, București, 1994.

4. Studii despre mit și simbol:

- COJAN, Daniel, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Editura. Lumen, Iași, 2002;
- DITTMAN, Lorenz, *Stil. Simbol. Structură*, trad. Amelia Pavel, Editura Nemira, București, 1998;
- ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1978;
- ELIADE, Mircea, *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios*, trad. Alexandra Beldescu, Editura Humanitas, București, 1994;
- ELIADE, Mircea, *Meșterul Manole*, Editura Junimea, Iași, 1992;
- EVSEEV, Ivan, *Cuvânt-simbol-mit*, Editura Facla, Timișoara, 1983;
- EVSEEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Amarcord, Timișoara, 2001;
- GUÉNON, René, *Simboluri ale științei sacre*, trad. Marcel Tolcea și Sorina Șerbănescu, Editura Humanitas, București, 1997;
- KERNBACH, Victor, *Mit, mitogeneză, mitosferă*, Editura Casa Școalelor, București, 1995;
- PETCU, Costel, *Introducere în filosofia și simbolistica inițierii. Libertate și destin*, Editura Eminescu, București, 1995;
- TODOROV, Tzvetan, *Teorii ale simbolului*, Editura Univers, București, 1983.

5. Studii despre protocronism:

- ALEXE, Dan, *Dacopatia și alte rătăcirii românești*, Editura Humanitas, București, 2015;
- DENSUȘIANU, Nicolae, *Dacia preistorică*, Editura Meridiane, București, 1986;
- ROIBAN, Cristian, *Ideologie și istoriografie: protocronismul*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2014;

- TOMIȚĂ, Alexandru, *O istorie „glorioasă”. Dosarul protocronismului românesc*, Editura Cartea Românească, București, 2007.

6. Studii despre ezoterism:

- CORBIN, Henry, *Omul și îngerul său. Inițiere și cavalerie spirituală*, trad. Monica Jitoreanu, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002;
- CORBIN, Henry, *Paradoxul monoteismului*, trad. Janina Ianoși, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1997;
- CULIANU, Ioan Petru, *Eros și magie. 1484*, trad. Dan Petrescu, Editura Nemira, București, 1999;
- FAIVRE, Antoine, *Căi de acces la ezoterismul occidental*, trad. Ion Doru Brana, Editura Nemira, București, 2007;
- GUÉNON, René, *Regele Lumii*, trad. Roxana Cristian și Florin Mihăescu, Editura Rosmarin, București, 1994;
- GUÉNON, René, *Domnia cantității și semnele vremurilor*, trad. Florin Mihăescu și Dan Stanca, Editura Humanitas, București, 1995;
- GUÉNON, René, *Omul și devenirea sa după Vedanta*, trad. Teodoru Ghiondea, Editura Herald, București, 2012;
- GUÉNON, René, *Introducere generală în studiul doctrinelor hinduse*, trad. Marcel Tolcea, Editura Herald, București, 2014;
- MESSADIÉ, Gerald, *Patruzeci de secole de ezoterism*, trad. Claudia Dumitriu, Editura Nemira, București, 2008;
- TĂMAȘ, A. Mircea, *Din negura de vreme. Incursiune în ezoterismul creștin*, Editura Mirton&Rose-Cross Books, Timișoara, 2003;
- TOLCEA, Marcel, *Eliade, ezotericul*, ediție revăzută și adăugită, Editura EST, București, 2012;
- TOURNIAC, Jean, *Melchisedec sau Tradiția Primordială*, trad. George Scrima, Editura Herald, București, 2009;
- VÂLSAN, Michel, *Omul universal. Islamul și funcțiunea lui René Guénon*, Editura Herald, București, 2010.

7. Volume:

- ALEXANDRU-VOICU, Ileana, *Octavian Paler – Mitopoetica eseului*, Editura Alfa, Iași, 2008;
- ARISTOTEL, *Despre suflet*, trad. Alexander Baumgarten, ed. a II-a, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2013;

- BLAGA, Lucian, *Aspecte antropologice*, Editura Facla, Timișoara, 1976;
- BLAGA, Lucian, *Despre gândirea magică*, Editura Garamond, București, 1992;
- BRAGA, Corin, *10 studii de arhetipologie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999;
- CAILLOIS, Roger, *Omul și sacru*, trad. Dan Petrescu, Editura Nemira, București, 1997;
- CASSIRER, Ernst, *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*, trad. Constantin Coșman, Editura Humanitas, București, 1994;
- CIORAN, Emil, *Lacrimi și sfinți*, Editura Humanitas, București, 2008;
- CORTI, Maria, *Principiile comunicării literare*, trad. Ștefania Mincu, Editura Univers, București, 1981;
- DESCARTES, René, *Două tratate filozofice: Reguli de îndreptare a minții și Meditație despre filozofia primă*, trad. Constantin Noica, Editura Humanitas, București, 1992;
- ELIADE, Mircea, *Sacru și profanul*, Editura Humanitas, București, 1992;
- ELIADE, Mircea, *Nașteri mistice*, Editura Humanitas, București, 1995;
- JUNG, Carl Gustave, *Tipuri psihologice*, trad. Viorica Nișcov, Editura Humanitas, București, 1997;
- MUTTI, Claudio, *Guénon în România*, București, Editura Vreamea, 2003;
- NEȚ, Mariana, *O poetică a atmosferei*, Editura Univers, București, 1989;

8. Articole apărute în antologii și periodice:

❖ despre opera lui Mateiu I. Caragiale:

- MANOLESCU, Nicolae, *Necunoscutul Mateiu Caragiale*, în „Contemporanul”, nr. 16/1019 din 22 aprilie 1966;
- GEORGE, Alexandru, *Vasile Lovinescu și exegeza nocturnă*, în „Viața românească”, nr. 6 / 1982;
- GRIGURCU, Gheorghe, *Cuvânt în apărarea unei cărți despre Mateiu Caragiale*, în „Viața românească”, nr. 8 / 1982;
- PERPESSICIUS, Al., *Prefață la Ediția Opere*, în *Mateiu I. Caragiale interpretat de*, studiu antologic alcătuit de Alexandru George, Editura Eminescu, București, 1985.

❖ Despre opera lui Ion Creangă :

- CĂLINESCU, George, „Creangă în timp și spațiu. Realismul”, în *Desinul unui clasic. Studii și articole despre Ion Creangă*, Antologie, prefață și note de Ilie Dan, Editura Albatros, București, 1990;

- GRIGURCU, Gheorghe, *Ion Creangă între natură și cultură*, în „România literară”, nr. 44 / 2004;
- GRIGURCU, Gheorghe, *Creangă, un autor „epuizat”?*, în „România literară”, nr. 37 / 2012;
- LIVESCU, Cristian, *Vasile Lovinescu, hermeneutul lui Ion Creangă*, în „Antiteze”, nr. 4 / 2016, (44 – 45, seria a II-a, an XXVI).

9. Publicații în periodice:

- DUMITRIU, Victor, în prefața la eseul *Sunt lacrimae rerum*, în „Revista de istorie și teorie literară”, iulie-decembrie, 1988;
- GUARDINI, Romano, *Melancolia în vremuri postmoderne*, în „Vatra”, nr. 10 / 2002.

10. Surse electronice:

- www.romlit.ro/misterul_lui_vasile_lovinescu
- <http://www.polirom.ro/catalog/carte/literatura-luciferica-o-istorie-oculta-a-literaturii-roman-5053/>